

NGUYỄN PHAN QUẾ MAI

"Liikuttavan kaunis."

Elif Shafak

MISSÄ TUHKA KUKKII

sitruuna

The background of the cover is a vibrant orange-red gradient. At the top, there are dark blue, layered mountain ranges. The bottom half of the cover features a pond scene with several large, dark blue lotus leaves and a few pink lotus flowers. The leaves and flowers are outlined in a light yellow or gold color. The text is centered and uses a clean, sans-serif font.

MISSÄ TUHKA KUKKII

MISSÄ
TUHKA
KUKKII

NGUYỄN PHAN QUẾ MAI

Suomentanut Elina Salonen

sitruuna

Englanninkielinen alkuteos *Dust Child*

Copyright © 2023 Nguyễn Phan Quế Mai

This edition published by arrangement with Algonquin Books, an imprint of Workman Publishing Co., Inc., a subsidiary of Hachette Book Group, Inc., New York, New York, USA. All rights reserved.

Taiton suunnittelu: Steve Godwin

Kannen suunnittelu: Rothfos & Gabler, Hampuri

Kannen kuvat: Shutterstock

1. painos

Painopaikka Scandbook, 2024

Sitruuna Kustannus Oy

www.sitruunakustannus.fi

◇ Ameraasialaisille ja heidän perheilleen, jotka kertoivat minulle tarinoita menneisyydestään ja inspiroivat minua rohkeudellaan. Miljoonille miehille, naisille ja lapsille, jotka temmattiin mukaan Vietnamin sotaan. Kaikille, jotka ovat kohdanneet elämässään väkivaltaa. Suotakoon maailmaan lisää rauhaa ja myötätuntoa.

◇ SISÄLLYS ◇

Vihollisen lapsi	13
Paluu pelon maahan	23
Mahdoton valinta	33
Lintu löytää pesän	54
Helteinen Saigon	80
Saigon-tee	92
Toivon kipinä	112
Seurausten edessä	125
Hämärä huone	144
Rakkauden puu	174
Salaisuus	183
Leikkiä tulella	200

Toivon hinta	220
Naurava Buddha	239
Sota ja rauha	262
Ollako äiti	288
Neulan etsintää merenpohjasta	307
Mennyt ja tuleva	315
Kosto ja anteeksianto	328
Makeaa ja kitkerää	341
Rakkaus ja kunnia	359
Loppusanat	374
Kiitokset	377

Vietnamin sodan aikana amerikkalaisten sotilaiden ja vietnamilaisten naisten suhteista syntyi kymmeniätuhansia lapsia. Traagiset olosuhteet pakottivat useimmat näistä ameraasialaisista lapsista eroon isistään ja myös äideistään. Monet heistä eivät ole kohdanneet läheisiään enää koskaan.

Tämä on fiktiivinen tarina. Historialliset päätapahtumat ovat todellisia, mutta nimet, henkilöt, paikat ja juonikuviot ovat kirjailijan mielikuvituksen tuotetta. Mahdolliset yhtäläisyydet eläviin tai edesmenneisiin ihmisiin ovat sattumaa.

Vihollisen lapsi

Ho Chi Minh, 2016

”**E**lämä on kuin laiva”, sisar Nhã oli kerran sanonut. Katolilaisnunna oli kasvattanut Phongin. ”Kun irtaudut sata-masta, äitisi kohdusta, virta tempaisee sinut mukaansa. Jos lastinasi on riittävästi toivoa, itseluottamusta, myötätuntoa ja uteliaisuutta, selviät kaikista elämän tyrskyistä.”

Phong istui Yhdysvaltain konsulaatin odotustilassa ja tunsi käsis-sään toivon painon, sillä hän piteli niissä perheensä viisumihakemuk-sia – omaansa, vaimonsa Binhin, poikansa Tàin ja tyttärensä Diëmin.

Hänen ympärillään istui ja seisoj vietnamilaisia, jotka odotti-vat pääsyä tiskien lasien takana istuvien virkailijoiden puheille. Jotkut vietnamilaisista vilkuilivat Phongia uteliaasti. Heidän katseensa poltti häntä. ”Puoliverinen”, hän kuvitteli heidän kuiskaavan. Häntä oli nimitelty koko elämänsä ajan elämän tomuksi, äpäräksi, mustaksi

amerikkalaiseksi imperialistiksi, vihollisen lapseksi. Leimat oli lyöty häneen jo nuorena niin tiukasti, että ne olivat syöpyneet syvälle hänen sisimpäänsä eivätkä suostuneet irrottamaan otettaan. Asuessaan lapsena Lâm Đôngin uudella talousalueella sisar Nhãn kanssa hän oli kerran täyttänyt suuren sangon saippuavedellä, kavunnut sen sisään ja hinkannut tummaa ihoaan kuivatulla pesusienikurkulla tehdäkseen siitä vaaleamman. Siinä vaiheessa, kun sisar Nhãn oli tullut paikalle, Phong oli vuotanut verta. Phong mietti, miksi hänen oli pitänyt syntyä ameraasialaiseksi.

”Älä pelkää, anh. Ole vain itsevarma, niin kaikki menee hyvin”, Bình kuiskasi ja kosketti Phongin käsivartta. Tämä nyökkäsi, hymyili hermostuneesti ja tarttui vaimonsa känsäiseen käteen. Sillä kädellä Bình oli laittanut Phongille ruokaa, pessyt vaatteet ja auttanut parsimaan tämän elämässä olevia aukkoja. Sillä kädellä vaimo oli hoiwannut Phongia ja lapsia, kannatellut heitä ja kasvattanut riisipellolla yhä uusia satoja. Phong rakasti Bình kättä ja sen känsiä. Hän rakasti vaimonsa jokaista yksityiskohtaa. Hän tahtoi täyttää lupauksensa ja viedä Bìnhin Amerikkaan, pois kaatopaikoilta, joilta tämä keräsi muovia, paperia ja metallia.

Binhin vieressä istuivat Tàì ja Diễm, jotka huiskauttivat hänelle kättään. Neljäntoista ja kahdentoista ikäiset lapset olivat melkein yhtä pitkiä kuin äitinsä. Kumpikin oli perinyt Bìnhin suuret silmät ja säteilevän hymyn. Ihonväri ja kihara tukka puolestaan olivat Phongin peruja. ”Muistakaa, miten kauniita olette”, Phong oli sanonut lapsilleen perheen valmistautuessa viisi tuntia kestäväälle bussimatkalle. Hän sanoi niin usein tietäen, miten halveksivasti monet vietnamilaiset katsoivat heitä. Useimmat arvostivat vaaleaa ihoa.

Tàì käänsi katseensa takaisin kirjaan, ja hänen vinot silmälasinsa liukuivat nenää pitkin alemmas, sillä metallisten kehyksien osat oli kiinnitetty toisiinsa teipillä. Phong muistutti itselleen, että hänen pitäisi puhua taas naapureiden kanssa ja tarjota heidän riisipellostaan

korkeampaa vuokraa. Hän kasvattaisi uudeksivuodeksi mungpapuja, joiden sadolla hän saisi ostettua Tàille uudet silmälasit ja Diêmille mekon. Nyt Diêm käytti Tàin vanhoja vaatteita, ja housujen lahkeet olivat niin lyhyet, että paljastivat tytön nilkat.

Phongin edessä olevalla tiskillä virkailija ojensi nuorelle naiselle sinisen paperin. Väri oli Phongille tuttu. Se merkitsi hakemuksen hylkäämistä. Naisen poistuessa tiskiltä Phongin mieleen hiipi pakokauhu.

Hän yritti muistella haastatteluharjoituksia, joita oli tehnyt perheensä kanssa. Hän oli uurtanut mieleensä oikeat vastaukset samalla tavoin kuin puusepät kaiversivat puuhun lintuja ja kukkia, mutta nyt hänellä löi tyhjä.

Kaiuttimesta kajahti ilmoitus: ”Numero neljäkymmentäviisi tiskille kolme.”

”Meidän vuoromme”, Binh sanoi. Phong asteli vaimonsa ja lastensa kanssa tiskiä kohti ja käski itseään pysymään rauhallisena. Niin kauan kuin perhe oli hänen vierellään, hän ei suostuisi kenenkään peloteltavaksi. Hän taistelisi, jotta pystyisi tarjoamaan Binhille, Tàille ja Diêmille paremman elämän.

Phong nyökkäsi virkailijalle, joka näytti samalta kuin amerikkalaisnaiset hänen näkemissään elokuvissa: vaalea tukka ja iho, suora nenä. Nainen ei katsonut häntä vaan tuijotti tietokoneen näyttöä. Phong tarkasteli laitetta ihmetellen, mitä salaisuuksia se mahtoi pitää sisällään. Kunhan he pääsisivät Amerikkaan, hän paiskisi töitä, jotta voisi ostaa Tàille ja Diêmille tietokoneen. Lapset olivat vieneet hänet keskustan nettikahvilaan ja näyttäneet hänelle, miten tietokone toimi. He olivat sanoneet, että jonakin päivänä hänkin voisi ehkä lähettää internetin kautta viestin vanhemmilleen, mutta oliko se mahdollista? Hän ei edes tiennyt, olivatko hänen vanhempansa elossa vai kuolleita.

Virkailija kääntyi katsomaan häntä.

”Gút mó-ninh”, Phong sanoi toivoen, että lausui tervehdyksen *good morning* oikein. Hän oli opiskellut vuosia aiemmin englannin

perusteita, mutta oppi oli haihtunut hänen päästään kuin sadepisarat kuivan kauden aikana. ”Chào bà”, hän lisäsi, sillä hän ei tahtonut amerikkalaisen luulevan, että hän osasi englantia kunnolla.

”Cho xem hộ chiếu”, nainen sanoi.

Hän puhui vietnamia sujuvasti, mutta pohjoinen korostus häiritsi Phongia. Se muistutti häntä kommunistivirkailijoista, jotka olivat hakanneet häntä vuoriston uudelleen koulutusleirillä melkein kolmekymmentä vuotta sitten.

Hän veti perheensä passit varovasti kansiosta ja liu’utti ne välilasin alla olevaan rakoon. Phong ja hänen vaimonsa olivat antaneet viisumiagentilleen Quangille kaikki säästönsä passeja ja viisumihakemuksia varten. Quang oli vakuuttanut heille, ettei Amerikassa tarvitsisi kantaa huolta rahasta: valtion jakama kuukausittainen avustus auttaisi heitä selviytymään.

Nainen tutki dokumentteja ja naputteli tietokonetta. Hän kääntyi pois päin ja huikkasi jollekulle. Paikalle saapui nuori vietnamilaisnainen, joka puhui virkailijan kanssa englanniksi. Phong kallisti päätään, mutta äänneet olivat kuin liukkaita kaloja, jotka livahtivat hänen korviensa ohi. Hän ei saanut napattua yhtäkään.

”Mitä nyt?” Binh kuiskasi. Phong painoi kätensä vaimon selkää vasten, sillä hän tiesi sen rauhoittavan tätä. Binh oli pelännyt heidän myöhästävän haastattelusta ja vaatinut, että he lähtisivät kotikaupungistaan Bắc Liêusta edellisen päivän bussilla ja menisivät odotamaan konsulaatin oven taakse jo aamuneljältä.

Vietnamilaisnainen katsoi Phongia. ”Nguyễn Tấn Phong, haette siis viisumia ameraasialaisten kotiinpaluuta koskevan lain nojalla?”

Phong ilahtui kuullessaan naisen puhuttelevan häntä kunnioittavasti. Nainen valoi häneen toivoa mainitsemalla lain, johon hänen hakemuksensa perustui. Kotiinpaluu! Pyhän sanan kaiku lepatti hänen sydämessään. Hän oli oikeutettu palaamaan kotiin, isiensä maahan. Kyynelet kirvelivät hänen silmiään. Nainen oli vieläpä käyttänyt

amerikaalaisista nimitystä tré lai. Monet nimittivät heitä con laiksi, eikä se ollut koskaan tuntunut Phongista mukavalta, sillä con tarkoitti lasta, pientä tai eläintä. Hän ei ollut mikään eläin.

”Kyllä, neiti”, hän sanoi.

”Menkää toisen virkailijan luo. Tuohon huoneeseen.” Nainen osoitti Phongista katsoen oikealle. ”Perheenne voi odottaa ulkopuolella.”

Binh nojautui eteenpäin. ”Mieheni ei osaa lukea. Voinko tulla mukaan auttamaan häntä?”

”Minä olen paikalla auttamassa”, vietnamilainen nainen sanoi ja käveli pois.

Huone oli tilava, ja sitä valaisivat loisteputkilamput. Ikkunaa ei ollut. Phong sääli henkilöä, joka joutui työskentelemään siellä. Hänen kotinsa ei ollut kummoinen, mutta siellä oli raikasta ilmaa vaikka muille jakaa. Sitä leyhyi sisään avonaisista ikkunoista ympäri vuoden tuoden mukanaan kukkien tuoksua ja linnunlaulua.

Hänen säälinsä kohde oli pulska valkoinen mies, joka istui ruskean neliönmuotoisen työpöydän ääressä. Tällä oli sininen kauluspaita ja siihen sopiva sininen solmio.

Nainen istui pöydän viereen, ja Phong asettui tuolille miestä vastapäätä. Oikeanpuoleisella seinällä oli iso kuva herra Obamasta. Pari vuotta sitten Phongin lapset olivat säännäneet kotiin ja pyytäneet isäänsä mukaan. He olivat juosseet kohti naapuritaloa, pysähtyneet aidan taakse ja kurkkineet avonaisesta ikkunasta tv-lähetystä, jossa herra Obama oli nimitetty Yhdysvaltain ensimmäiseksi mustaksi presidentiksi. ”Amerikka on siirtolaisten maa”, herra Obama oli sanonut, ja hänen ympärillään seisova yleisö oli hurrannut.

Phong oli haaveillut Amerikkaan lähdöstä jo vuosia, mutta sillä hetkellä siitä oli tullut hänen elämäntehtävänsä. Tuon maan kansalaiset olivat valinneet itselleen mustan presidentin. Siellä oli varmasti parempi asua kuin täällä, missä mustia kutsuttiin toisinaan mōiksi eli

sivistymättömiksi tai villeiksi. Kerran Phong oli hakenut ruokakojun tiskaajan työtä, mutta kojun omistaja oli nauranut hänelle. ”Katso ihoasi”, nainen oli ilkkunut. ”Asiakkaani pelkäisivät sinun liikaavan astiat entistä pahemmin ja ryntäisivät tiehensä.”

Pöydän takana istuva virkailija noukki pöydältä passin. ”Nguyen Tan Phong”, mies sanoi. Hän jätti nousevat ja laskevat intonaatiot pois, jolloin kuulosti kuin hän olisi puhunut liuenneesta tuulenpuuskasta eikä tuhansien tuulenpuuskien voimasta. Sisar Nhã oli ajatellut jälkimmäistä valitessaan Phongille nimen.

Phong nousi seisomaan. Mies alkoi puhua, ja Phong yritti saada kiinni ään-teistä, mutta ne lipsuivat hänen otteestaan.

”Nostakaa kätenne ja vannokaa, että olette amerikkalaisen henkilön puoliverinen jälkeläinen ettekä valehtele”, vietnamilainen nainen käänsi.

Viisumiagentti Quang oli valmistanut Phongia tähän. Phong kohotti kätensä. ”Vannon olevani trê lai. Vannon, etten valehtele ja että kaikki, mitä sanon, on totta.”

”Mistä tiedätte olevanne ameraasialainen?” mies kysyi tulkin välityksellä.

”Ihönväristäni. Minua on sanottu lapsesta asti afroamerikkalaiseksi.”

”Voittehan olla myös khmerien jälkeläinen.”

”Ei, herra. Khmer-äideillä ei ole ollut syytä hylätä lapsiaan. Minä olin... vartuin orpokodissa.”

”Onko teillä todisteita siitä, että olette amerikkalaisen sotilaan jälkeläinen?”

”En tunne vanhempiani, mutta olen ameraasialainen. Khmerit ovat lyhyitä. Minä olen metri kahdeksankymmentä pitkä. Ja partani... herra... khmer-miehillä ei ole tällaista partaa.” Hän kosketti paksua partaansa. Karvoitus jatkui korvien päältä leualle peittäen valtaosan hänen poskistaan. Parta kutisi välillä sietämättömästi,

mutta Quang oli vaatinut häntä kasvattamaan sitä ainakin kaksi viikkoa ennen haastattelua.

”Oletteko hakenut konsulaatista siirtolaisviisumia aiemmin?”

Phong räpäytti silmiään. Hemmetti. Quang oli varoittanut, että asia kaivettaisiin esiin.

”Oletteko hakenut siirtolaisviisumia Yhdysvaltoihin aiemmin?” virkailija toisti.

”Minä... en muista.” Phong puristi kansiota. Hänen kämmenensä hikosivat.

”Ette muista?” Valkoinen mies pudisti päätään. ”Minäpä virkistän muistianne. Hakemuksessanne sanotaan, että haette viisumia ensimmäistä kertaa, mutta... tässä on edellinen hakemuksenne.” Hän nosti esiin paperin.

Phongin selässä kulki kylmiä väreitä. Paperi oli kellastunut, mutta hän tunnisti siihen kiinnitetyn valokuvan nuoren miehen. Se oli hän. Aikana, jolloin hän luuli löytäneensä itselleen perheen. Innokkaana ja täynnä toivoa. Hän oli pyyhkinyt kasvoiltaan onnen kyyneliä juuri ennen kuin herra Khuất oli ottanut kuvan.

”Tämä on edellinen viisumihakemuksenne, eikö vain?” valkoinen mies kysyi.

Phong hieroi hikisiä käsiään housuihinsa. ”Kyllä, herra... Se on monta vuotta vanha.”

”Yli kaksikymmentä vuotta. Kertokaapa, miksei teille myönnetty silloin viisumia.”

Phong tuijotti pöydän pintaa. Se oli sileä ja kiiltävä kuin peili. Pöydän tekijä oli ollut taitava. Jos Phong pääsisi Amerikkaan, hän hioisi puusepäntaitonsa huippuunsa. Hän ostaisi kuukausittaisella avustuksellaan puuta erilaisia kalusteita varten ja ahertaisi työssään, jotta voisi lähettää lapsensa parhaisiin kouluihin. Hän rakasti sahatun puutavaran tuoksua ja tunnetta siitä, että sai jotakin aikaiseksi. Amerikassa oli kuulemma mahdollista toteuttaa kaikki unelmansa.